

brå

Genomströmningstider i brottmålsprocessen 2021

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

urn: nbn: se: bra-1109

© Brottsförebyggande rådet 2023
Enheten för rättsstatistik

Omslagsillustration: Susanne Engman

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna publikation kan laddas ner från Brås webbplats www.bra.se/publikationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Huvudresultat	3
Inledning.....	4
Syfte och historik.....	4
Rapportens disposition och mer information	5
Tolkning av statistiken	5
Covid-19-pandemins inverkan.....	6
Brott, brottsmisstankar och misstänkta personer.....	7
Brottmålsprocessen.....	8
Genomströmningstider för skäliga brottsmisstankar	11
Totaltid från registrering av brottsmisstanke till beslut i åtalsfrågan	13
Genomströmningstiden var kortare för nedlagda brottsmisstankar.....	15
Mediantiden från inledd förundersökning fram till slutredovisning fortsätter att minska	17
Tiden från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan var kort.....	19
Beslut att inte väcka åtal tog längst tid.....	19
Sammanfattade genomströmningstider per brottskategori	20
Brottsmisstankar mot ungdomar.....	22
Genomströmningstiderna för unga var lika långa 2021 som året innan	23
Förundersökningen tog lång tid men tiden från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan var kort	24
Svårt att följa upp lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)	26
Begrepp och definitioner.....	28

Sammanfattning

Statistiken över genomströmningstider belyser tidsåtgången mellan olika steg i brottmålsprocessen vid handläggning av brott och skäligen brottsmisstankar. De redovisade genomströmningstiderna avser tidsåtgången mellan var och en av de hållpunkter i brottmålsprocessen som är de mest relevanta för förståelsen av hur brottsmisstankar hanteras:

- registrering av brottsmisstanke
- förundersökning inledd
- förundersökning nedlagd
- slutredovisning
- beslut i åtalsfrågan.

Huvudresultat

- För samtliga brottsmisstankar som registrerades 2021 var mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan 64 dagar. Det är 1 dag långsammare än mediantiden för de brottsmisstankar som registrerades året innan.
- Huvuddelen av tiden gick åt till förundersökningen (mediantid 54 dagar).
- Brottsmisstankar inom tillgreppsbrott hade kortast mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan (29 dagar). De hade även kortast mediantid från inledd förundersökning till slutredovisning (24 dagar), och tillsammans med narkotikabrott kortast tid från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan (3 dagar).
- Brottsmisstankar rörande förmögenhetsbrott hade längst mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan (115 dagar).
- Brottsmisstankar som fick ett beslut om nedläggning hade en mediantid på 29 dagar från inledd förundersökning till beslut om nedläggning, vilket var en minskning med 4 dagar jämfört med året innan.
- Genomströmningstiderna var generellt längre för brottsmisstankar mot ungdomar (15–17 år). Från registrering till beslut i åtalsfrågan var mediantiden 84 dagar och från inledd förundersökning till slutredovisning 73 dagar.
- Mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan för brottsmisstankar mot ungdomar var oförändrad sedan 2020. Jämfört med 2015 har mediantiden dock ökat med 11 dagar.

Inledning

Syfte och historik

Den nuvarande officiella kriminalstatistiken beskriver tvärsnitt av olika händelser i brottmålsprocessen under ett kalenderår. Handläggningen löper dock ofta över flera år. För att ge en helhetsbild av handläggningen genom hela brottmålsprocessen har Brå därför tagit fram statistikprodukterna Handläggningsresultat i brottmålsprocessen samt Genomströmningstider i brottmålsprocessen.

Det övergripande ändamålet med statistiken är att utgöra ett tillförlitligt underlag för en sammanhållen uppföljning och analys av verksamheterna i rättskedjan. Avsikten är att kunna erbjuda möjligheter att belysa genomströmningstiderna för brott och brottsmisstankar genom brottmålsprocessen, på ett sätt som tvärsnittsstatistiken i den officiella statistiken inte kan. Målsättningen är att användarna ska få en mer heltäckande bild av brott och brottsmisstankar i de utredande och lagförande verksamheterna som helhet.

Ett specifikt ändamål med statistiken är även att redovisa resultaten för unga gärningspersoner (personer som var 15–17 år när brottsmisstanken registrerades), eftersom de ska behandlas skyndsamt enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

I den här rapporten, Genomströmningstider i brottmålsprocessen, redovisas genomströmningstider för handläggning av skäliga brottsmisstankar genom brottmålsprocessen. Den omfattar brottsmisstankar som registrerades under 2021. Uppföljningstiden för dessa inkluderar 2021 och hela 2022, ett års uppföljningstid är därmed möjligt för samtliga brottsmisstankar. För jämförbarhetens skull används därför ett år (12 månader) som uppföljningstid för samtliga brottsmisstankar. Beslut som fattats mer än ett år efter att brottsmisstanken registrerades räknas inte med i statistiken. De allra flesta besluten fattas inom ett år, så bortfallet som metoden ger är acceptabelt.

I Handläggningsresultat i brottmålsprocessen redovisas resultat för handläggningen genom brottmålsprocessen i ett flerårigt perspektiv. Volymer och resultatutfall i handläggningen kan påverka genomströmningstiderna. Under perioder med stora volymer kan genomströmningstiderna bli långa, och under perioder med små volymer kan genomströmningstiderna bli korta.

Statistiken över handläggningsresultat är därför ett bra komplement till statistiken över genomströmningstider.¹

Statistiken publicerades första gången 2018 och har sedan dess publicerats årligen. Den är deskriptiv, och ger inga förklaringar till förändringar i resultaten under perioden. För närvarande omfattas den utredande och lagförande delen av brottmålsprocessen, fram till beslut i åtalsfrågan. Statistiken utvecklas för att i framtiden belysa även den dömande delen av brottmålsprocessen. Tanken är att båda statistikprodukterna, när de är färdigutvecklade, ska ingå i den officiella kriminalstatistiken.

Rapportens disposition och mer information

Rapporten inleds med förklaringar av centrala begrepp. Därefter redovisas huvudresultaten för statistiken. En lista med termer och definitioner finns i slutet av rapporten. Rapporten omfattar skäliga brottsmisstankar och redovisar endast ett urval av statistiken. Beslut på brott tas i utredningsdelen av brottmålsprocessen och för att ge en helhetsbild omfattar statistiken även en del tabeller över registrerade brott. På Brås webbplats² finns mer statistik och dokumentation tillgänglig:

- tabeller för all statistik
- underlag till figurerna i rapporten
- kvalitetsdeklaration för statistiken
- metodbeskrivning för statistiken.

Tolkning av statistiken

När du tolkar statistiken över genomströmningstider, tänk på att de olika genomströmningstiderna baseras på olika populationer. Tiden från inledd förundersökning till slutredovisning baseras på samtliga slutredovisade brottsmisstankar, oavsett om brottsmisstankarna fått beslut i åtalsfrågan eller inte. Tiden från registrering till beslut i åtalsfrågan baseras enbart på de brottsmisstankar som fått beslut i åtalsfrågan. De olika tiderna är därför inte möjliga att direkt relatera till varandra, och det är inte möjligt att summera de olika deltiderna till den totala tiden.

¹ <https://bra.se/statistik/brottmalsprocessen/handlaggningsresultat.html>

² <https://www.bra.se/statistik/brottmalsprocessen/genomstromningstider.html>

För en liten andel har brottet som brottsmisstanken gäller registrerats tidigare än brottsmisstanken.³ Det innebär att den verkliga utredningstiden ibland var längre än den som redovisas i den här statistiken, eftersom den del av utredningen som bedrevs innan brottsmisstanken registrerades inte räknas med.

Det är mycket vanligt att brottsmisstanken var av misstankegraden kan misstänkas när den registrerades första gången, men att den som en följd av utredningsarbetet uppgraderades till skäligen misstänkt i ett senare skede. Tidpunkten när förundersökningen inleddes räknas som startpunkt även om misstanken då endast var av graden kan misstänkas.

De resultat som redovisas här är generella och tar inte hänsyn till utredningarnas omfattning och komplexitet eller andra omständigheter som kan påverka handläggningstidernas längd. Utredningarna måste ges den tid som krävs för att samla in tillräcklig bevisning för att möjliggöra lagföring, så kortare handläggningstider behöver inte nödvändigtvis betyda bättre handläggningsresultat. Till exempel är handläggningstiderna generellt sett kortare för utredningar som läggs ned än för utredningar som slutredovisas. Det är viktigt att samtolka statistiken över handläggningstider med andra uppgifter, exempelvis mängden brottsmisstankar, vilka brottskategorier som avses och vilka typer av beslut som fattas på brottsmisstankarna.

Covid-19-pandemins inverkan

Den brottsutredande verksamheten fick delvis förändrade förutsättningar under Covid-19-pandemin vilket bör beaktas i tolkningen av statistiken.

- Pandemin bedöms ha haft inverkan på antalet registrerade brott och brottsmisstankar under 2020 och 2021, särskilt för vissa brottskategorier, vilket Brå studerat i flera analyser⁴.
- Studier avseende 2020 har visat att pandemin haft inverkan på de brottsutredande myndigheternas verksamhet.
 - Inom Polismyndigheten frigjordes resurser på grund av inställda utbildningar och ett minskat tryck på exempelvis kommenderingar till fotbollsmatcher och andra evenemang.

³ För brott registrerade 2020 var 90 procent av brottsmisstankarna registrerade samma dag som brottet, 93 procent senast dagen efter och 95 procent inom en vecka efter registrering av brottet.

⁴ <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2021-12-23-trots-avvecklade-restriktioner-under-hosten-har-de-anmalda-brotten-inte-okat-generellt-men-for-nagra-brottstyper-ar-nivaerna-nastan-som-fore-pandemin.html>

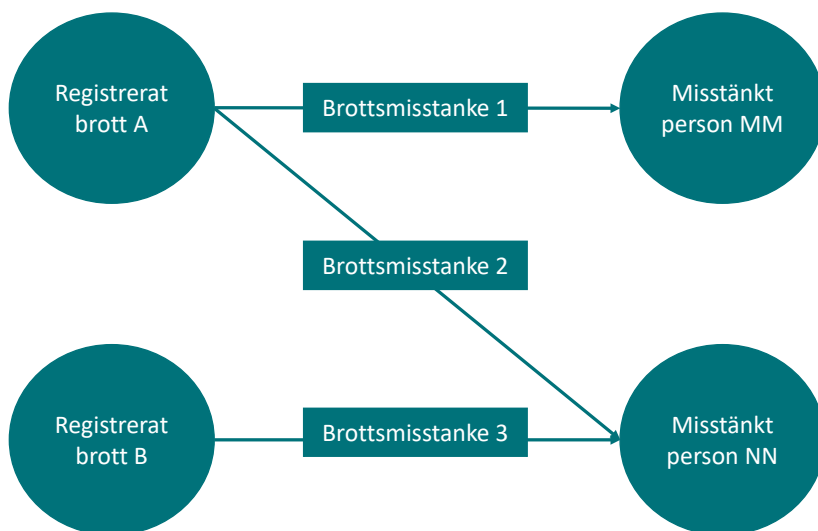
Dessa resurser kunde styras om till yttre tjänst för ökad synlighet på gator och torg och till arbete med att utreda brott.

- Inom gränskontrollen gjorde ett minskat resande att resurser styrdes om till att registrera och utreda brott.
- Även inom Åklagarmyndigheten ställdes utbildningar och tjänsteresor in, det bidrog till att åklagare i högre utsträckning kunde arbeta med att utreda äldre ärenden.⁵
- Pandemins inverkan under 2021 har inte analyserats lika djupgående, men en generell bedömning är att pandemin fortsatt hade viss inverkan på rättsväsendets arbete under året.

Brott, brottsmisstankar och misstänkta personer

När en person misstänks för ett brott registreras det i rättsväsendets ärendehanteringssystem som en brottsmisstanke. En brottsmisstanke är alltså den unika kopplingen mellan ett brott och en misstänkt person, se figur 1.

Figur 1. En brottsmisstanke är kopplingen mellan ett brott och en misstänkt person.

Ett brott kan ha en eller flera misstänkta personer kopplade till sig. Det registreras en brottsmisstanke för varje misstänkt person för brottet. Om ett

⁵ se Pandemins inverkan på flödet i rättskedjan Brå rapport 2021:4

brott har flera misstänkta personer knutna till sig ger det alltså flera brottsmisstankar.

En misstänkt person kan vara misstänkt för ett eller flera brott. Det ger flera brottsmisstankar, en för varje brott personen är misstänkt för.

Antalet brottsmisstankar är därför oftast fler än antalet brott med misstänkt person eller antalet misstänkta personer.

Vilken av enheterna brott, brottsmisstanke eller misstänkt person som används beror på statistikens ändamål och vad som bedöms ge en mer korrekt bild av det som statistiken ska belysa.

Brottmålsprocessen

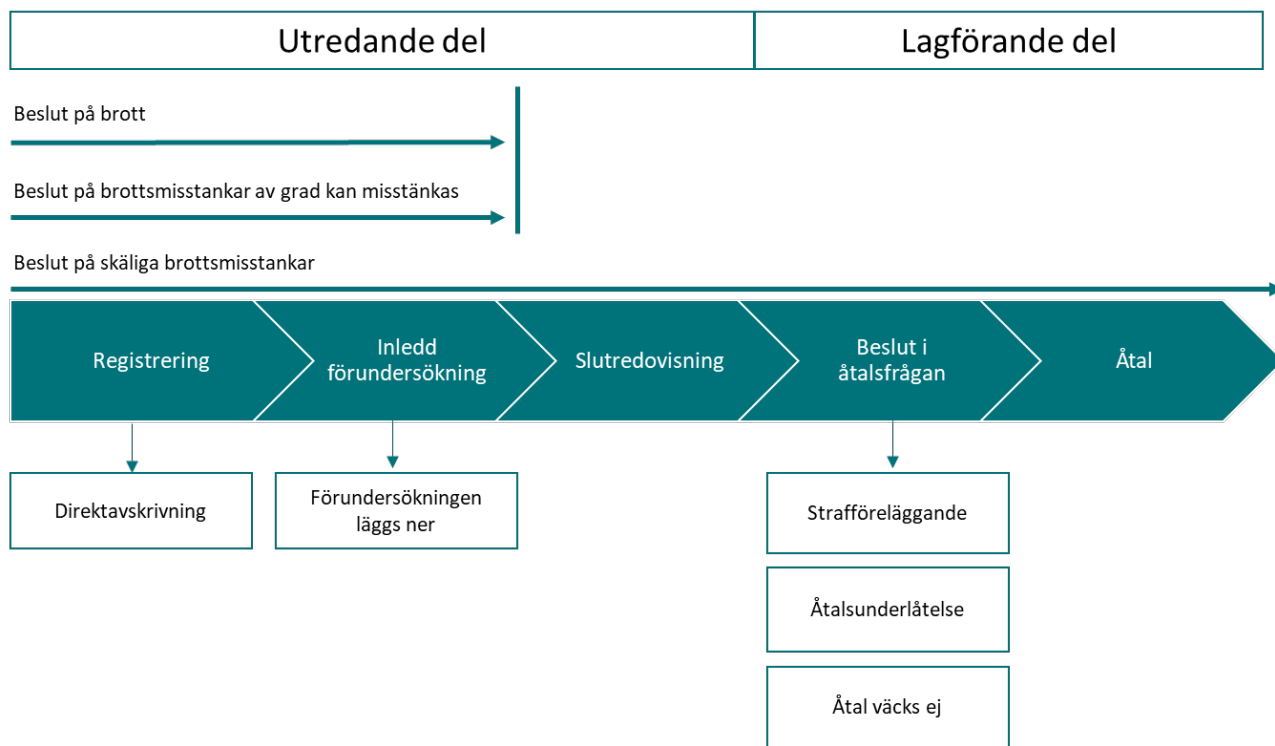
Brottmålsprocessen omfattar handläggningen av brott och brottsmisstankar från registrering till åtal, den fortsatta brottmålshandlingen i domstol och slutligen verkställande av påföljd eller straff för brott. Den består av fyra delprocesser: utredande, lagförande, dömande och verkställande (Figur 2).

Figur 2. Brottmålsprocessens delar.

Figur 3 visar en förenklad översikt över handläggningen av brott och brottsmisstankar i den utredande och lagförande delen av brottmålsprocessen från registrering av brott fram till beslut i åtalsfrågan.

Figur 3. Handläggning av brott och brottsmisstankar i den utredande och lagförande delen av brottmålsprocessen.

Processen startar med att ett brott anmäls och registreras.

Efter registreringen görs en bedömning av förutsättningarna för att utreda brottet. Om förutsättningar för utredning saknas eller om brottet är ringa kan beslut fattas om att inte inleda utredning (så kallad direktavskrivning). Direktavskrivning kan även ske till exempel om det krävs angivelse för att brottet ska falla under allmänt åtal, och målsägaren inte vill ange brottet och den misstänkta personen till åtal.

En förundersökning ska som regel inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts. Beslutet kan fattas både av polisen och av åklagaren. Polisen utreder oftast mindre allvarlig brottslighet och överlämnar sen utredningen i form av en slutredovisning till åklagaren. Åklagaren är oftast förundersökningsledare i utredningar av mer allvarlig brottslighet eller av komplicerade brott där det finns en misstänkt person. När förundersökningen leds av åklagaren använder hen Polisen för att genomföra undersökningen, och polisen och åklagaren samarbetar på det sättet ofta nära varandra i utredningen. Under förundersökningen samlas bevis in och det undersöks om det finns tillräckliga skäl för att åtala en misstänkt person.

Förundersökningen ska läggas ner om det inte går att hitta bevis eller om kostnaden för fortsatt utredning inte är rimlig i förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att straffvärdet inte överstiger fängelse i tre månader.

I vissa fall kan åklagaren eller polisen fatta beslut om förundersökningsbegränsning. Då begränsas brottsutredningen till att omfatta de mest väsentliga delarna och vissa brott utreds inte alls.

När förundersökningen är klar ska åklagaren ta ställning till om åtal ska väckas. Om åklagaren bedömer att det finns tillräckliga bevis för att den misstänkta personen har begått brottet är huvudregeln att åklagaren är skyldig att väcka åtal. Dock leder inte alla beslut från åklagare till rättegång vid en domstol. Åklagaren kan under vissa omständigheter lagföra en person genom att utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse.

Genomströmningstider för skäligen brottsmisstankar

Här redovisas genomströmningstider för brottsmisstankar som registrerades 2021 och som uppnått graden skäligen misstänkt eller högre.

Beslut på skäligen brottsmisstankar kan tas i alla delar av brottmålsprocessen. Brottsmisstankar måste ha uppnått som lägst misstankegraden skäligen misstänkt för att kunna bli aktuella för slutredovisning och beslut i åtalsfrågan. Genom att studera skäligen brottsmisstankar kan vi få en sammantagen bild och jämföra volymer i olika delar av rättskedjan.

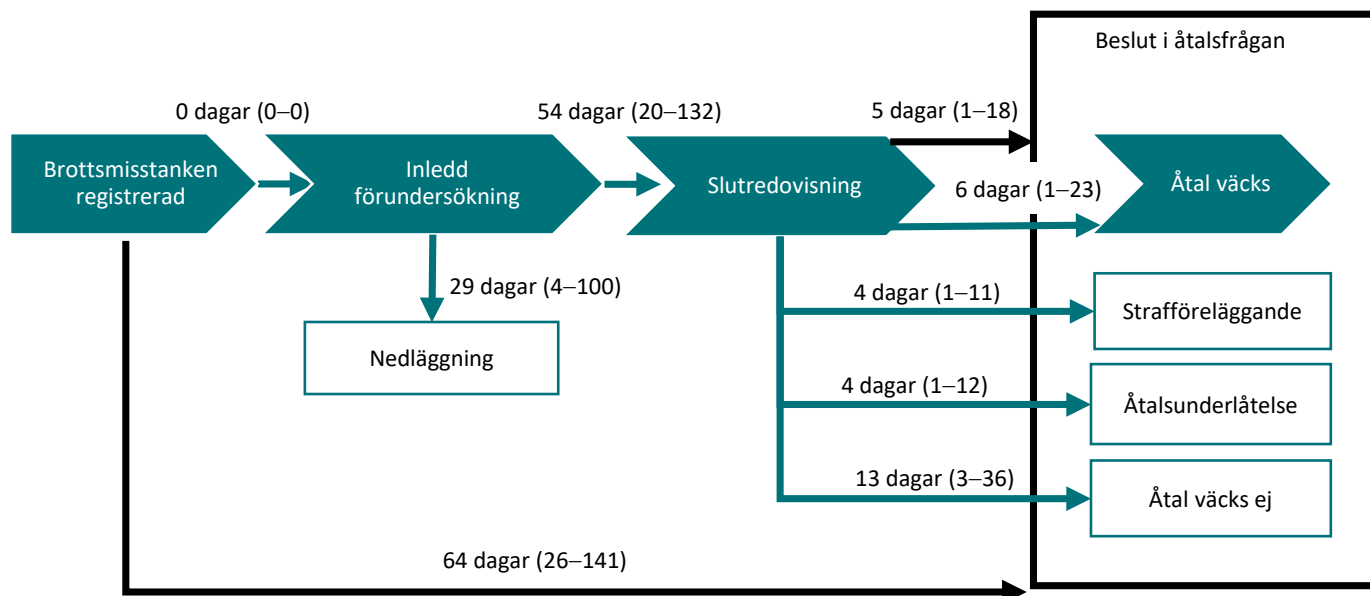
Brottsmisstankar registreras för 90 procent samma dag som brottet och för 95 procent inom en vecka. Nästan samtliga brottsmisstankar registreras först med misstankegraden kan misstänkas. Det är den lägsta misstankegrad som kan riktas mot en person, och det behöver inte finnas någon avgörande bevisning. En person med misstankegraden kan misstänkas får hållas kvar för förhör maximalt tolv timmar.

Misstankegraden skäligen misstänkt är en högre misstankegrad. Här måste det finnas bevis, alltså konkreta, objektivt underbyggda omständigheter som med viss styrka talar för att personen begått brottet. En skäligen misstänkt person ska underrättas om brottsmisstanken så att personen ska känna till att hen är föremål för en brottsutredning och kunna förbereda sitt försvar. Misstankegraden skäligen misstänkt möjliggör olika typer av tvångsmedel som gripande och husrannsakan och innebär också att förundersökningsledarskapet ska tas över av åklagare om saken inte är av enkel beskaffenhet. Ännu högre misstankegrader (på sannolika skäl misstänkt samt tillräckliga skäl för åtal) samredovisas i denna statistik i kategorin skäligen misstänkt.

Det är mycket vanligt att brottsmisstanken var av misstankegraden kan misstänkas när den registrerades, men att den under utredningsarbetet senare uppgraderas till skäligen misstänkt. I den här statistiken redovisas den högsta misstankegrad som brottsmisstanken uppnått.

Genomströmningstiderna från registrering av brottsmisstanke till beslut i åtalsfrågan, samt för olika delar av processen, sammanfattas i Figur 4 nedan.

Figur 4. Genomströmningstider i brottmålsprocessen för samtliga registrerade skäligen brottsmisstankar 2021, medianantal dagar totalt och vid olika hållpunkter. Kvartilavstånd inom parentes.

Tre genomströmningstider är av särskilt intresse:

- total tid från registrering till beslut i åtalsfrågan
- tid från inledd förundersökning till nedläggning
- tid från inledd förundersökning till slutredovisning.

I de fall som brottsmisstanken fick ett beslut i åtalsfrågan tog det i allmänhet drygt 2 månader från det att brottsmisstanken registrerades till att beslutet i åtalsfrågan fattades – mediantiden var 64 dagar. Spridningen (kvartilavståndet) var stor, en fjärdedel av brottsmisstankarna hade fått beslut i åtalsfrågan inom en knapp månad (26 dagar) och tre fjärdedelar av brottsmisstankarna hade fått beslut i åtalsfrågan efter 141 dagar, vilket motsvarar knappt 5 månader.

När en brottsmisstanke hade registrerats togs vanligtvis beslut om att inleda förundersökning redan samma dag, så mediantiden mellan registrering och inledning av förundersökning var 0 dagar.

Mediantiden från inledd förundersökning till nedläggning var 29 dagar. Spridningen (kvartilavståndet) var 4–100 dagar.

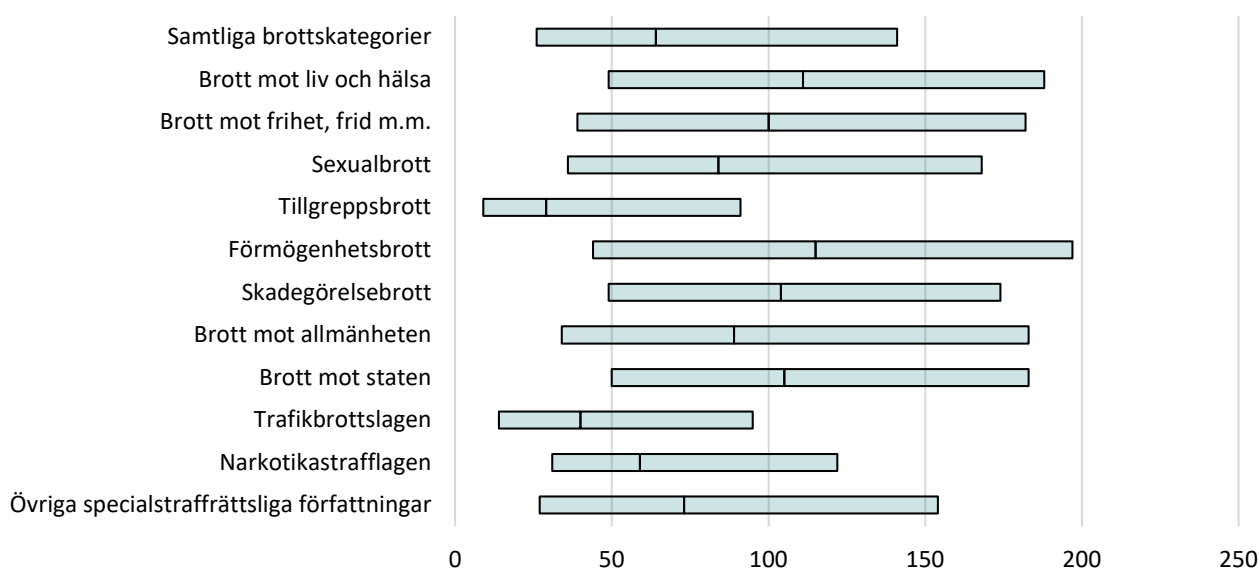
Mediantiden från inledd förundersökning till slutredovisning var knappt 2 månader (54 dagar). Spridningen (kvartilavståndet) var 20–132 dagar.

Mediantiden från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan var 5 dagar. Spridningen från första till tredje kvartilen (kvartilavståndet) var 1–18 dagar. Tiden varierade beroende på vilken typ av beslut i åtalsfrågan som fattades. Snabbast gick det att meddela åtalsunderlåtelse eller utfärda strafföreläggande, medan beslut om att väcka åtal eller inte väcka åtal tog lite längre tid.

Totaltid från registrering av brottsmisstanke till beslut i åtalsfrågan

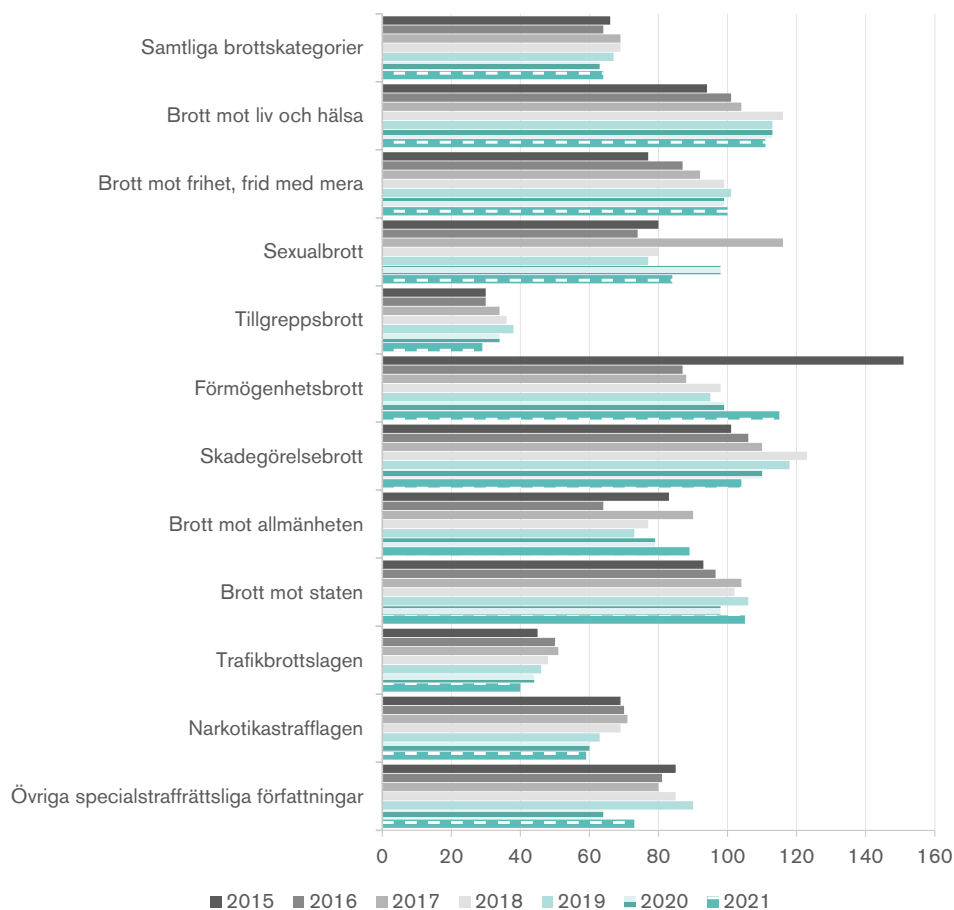
För brottsmisstankar som hade fått beslut i åtalsfrågan inkluderades både den tid som gått åt för att utreda brottsmisstanken fram till slutredovisning, och tiden från slutredovisning till att beslut i åtalsfrågan har fattats i genomströmningstiden. Här ingick alltså inte de brottsmisstankar där förundersökningen har lagts ner. Resultaten för genomströmningstider för brottsmisstankar som fått beslut i åtalsfrågan sammanfattas i Figur 5 och Figur 6 nedan.

Figur 5. Tid (dagar) från registrering till beslut i åtalsfrågan för registrerade brottsmisstankar 2021, första kvartil, median och tredje kvartil per brottskategori.

Mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan varierade mellan olika brottskategorier, se figur 5 ovan. Längst genomströmningstider hade förmögenhetsbrott på 115 dagar eller knappt 4 månader. Kortaste genomströmningstider, en dryg månad, hade brottsmisstankarna för de relativt vanliga brottskategorierna tillgreppsbrott (29 dagar) och trafikbrott (40 dagar).

Figur 6. Mediantid i dagar från registrering till beslut i åtalsfrågan för registrerade brottsmisstankar 2015–2021 per brottskategori.

Sedan 2015 har mediantiden legat ganska stabilt och varierat mellan 63 och 69 dagar, se Figur 6. Under perioden hade genomströmningstiden minskat mest för förmögenhetsbrott (minskat 36 dagar).

De brottskategorier där mediantiden hade ökat mest sedan 2015 var brott mot frihet och frid med mera (ökat 23 dagar) samt brott mot liv och hälsa (ökat 17 dagar).

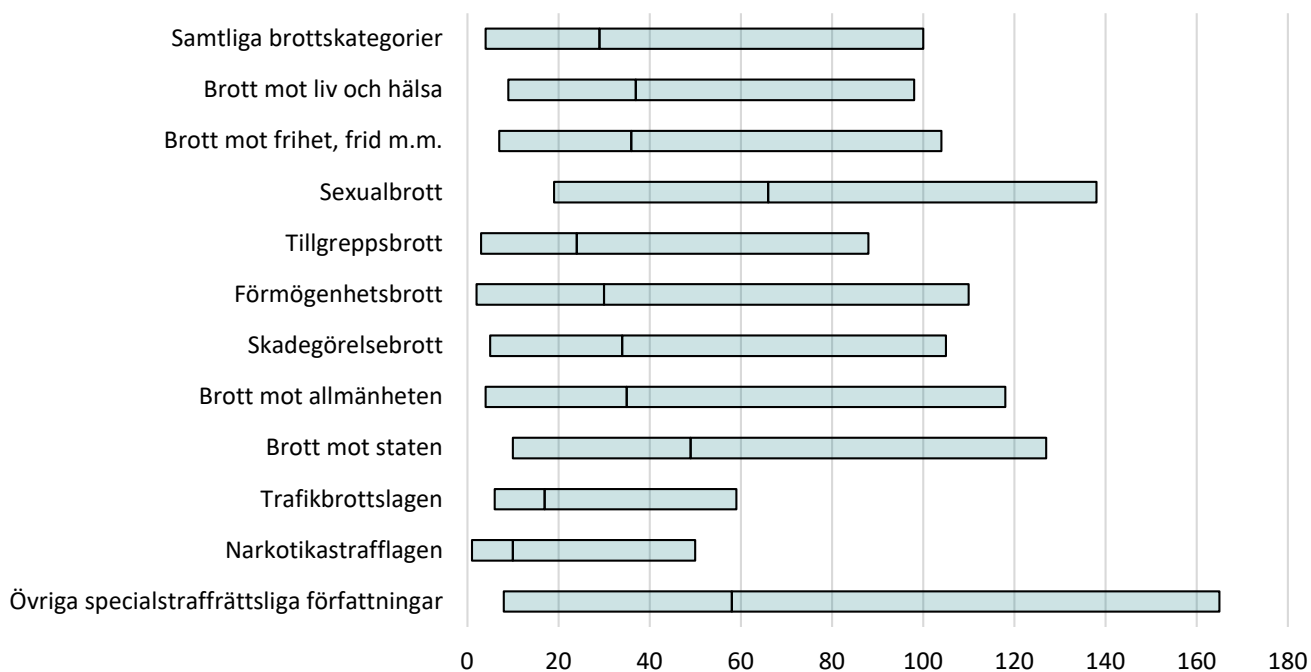
För vissa brottskategorier visar statistiken på stora avvikelser under enskilda år, som för förmögenhetsbrott 2015 och 2021 och sexualbrott 2017. Förmögenhetsbrott är en kategori som omfattar till exempel bedrägerier eller bokföringsbrott. Det är brott som ofta tar lång tid att utreda och som ibland kan innehålla stora ärenden med många brottsmisstankar. När stora ärenden är föremål för utredning så kan det få stor inverkan på genomströmningstiderna eftersom de består av så många brottsmisstankar.

Mediantiden för brottsmisstankar för sexualbrott ökade påtagligt år 2017 till 116 dagar. Under 2017 fanns ett stort ärende rörande sexualbrott med ungefär 500 brottsmisstankar som tog lång tid att utreda och därmed drog upp mediantiden.

Genomströmningstiden var kortare för nedlagda brottsmisstankar

Ungefär hälften av alla brottsmisstankar som utreds läggs ner. För fullständighetens skull är det viktigt att även redovisa genomströmningstiderna för alla dessa brottsmisstankar eftersom det har bedrivits förundersökning på dem, se Figur 7 och Figur 8 nedan.

Figur 7. Tid (dagar) från inledd förundersökning till nedläggning för registrerade brottsmisstankar 2021, första kvartil, median och tredje kvartil per brottskategori.

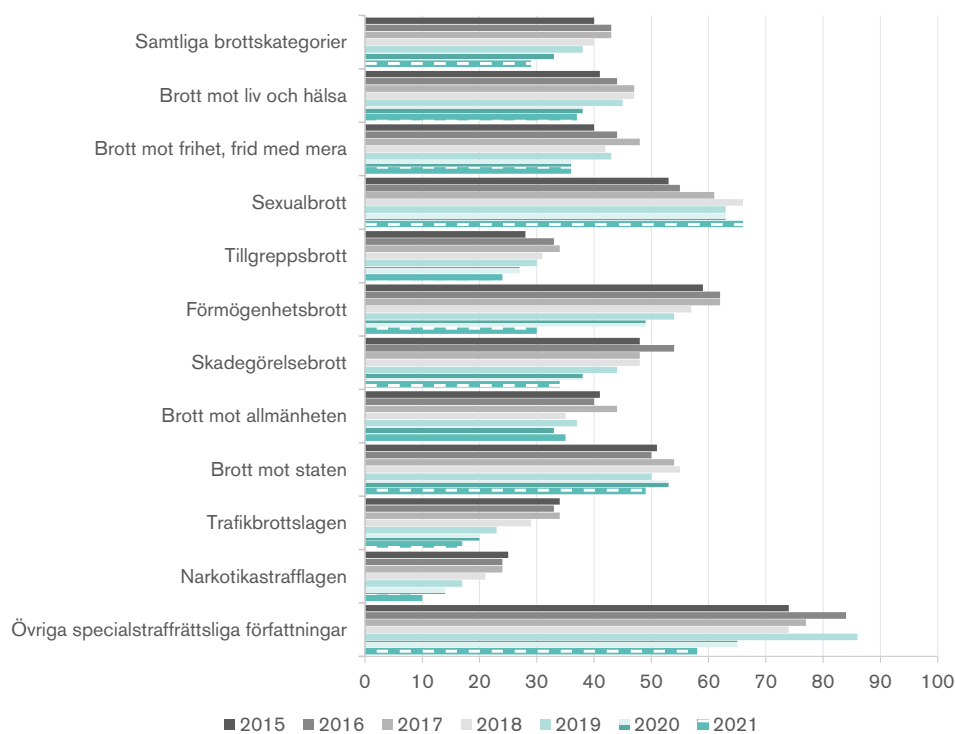

Mediantiden från inledd förundersökning till nedläggning varierade mellan brottskategorier, Figur 7. Den brottskategori som 2021 hade kortast mediantid från inledande av förundersökning till nedläggning var brott mot narkotikastrafflagen (10 dagar), medan övriga specialstraffrättsliga författningar och sexualbrott hade de längsta mediantiderna (58 respektive 66 dagar). Att mediantiden för brottsmisstankar inom kategorin övriga specialstraffrättsliga författningar var så lång förklaras till stor del av att

skattebrottslagen ingår i kategorin. Dessa ärenden är ofta mycket komplexa och kräver därför långa utredningstider.

Mediantiden för nedlagda brottsmisstankar minskade med 4 dagar sedan 2020 och 11 dagar sedan 2015. Nedgången syntes inom de flesta brottskategorier, se Figur 8.

Figur 8. Mediantid i dagar från inledd förundersökning till nedläggning för registrerade brottsmisstankar 2015–2021 per brottskategori.

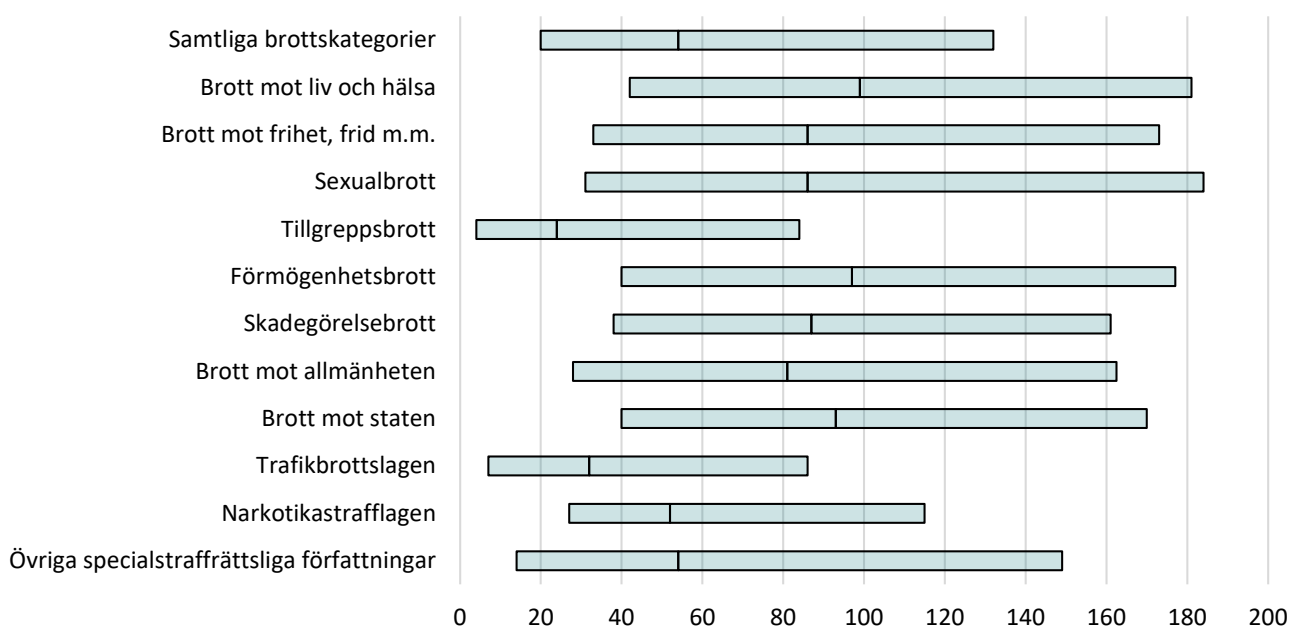

Mediantiden från inledd förundersökning fram till slutredovisning fortsätter att minska

Mediantiden från inledd förundersökning till slutredovisning för samtliga registrerade brottsmisstankar var 54 dagar 2021, se Figur 9.

Genomströmningstiden fram till en slutredovisning var alltså betydligt längre än genomströmningstiden för de förundersökningar som läggs ner (jämför Figur 7 ovan).

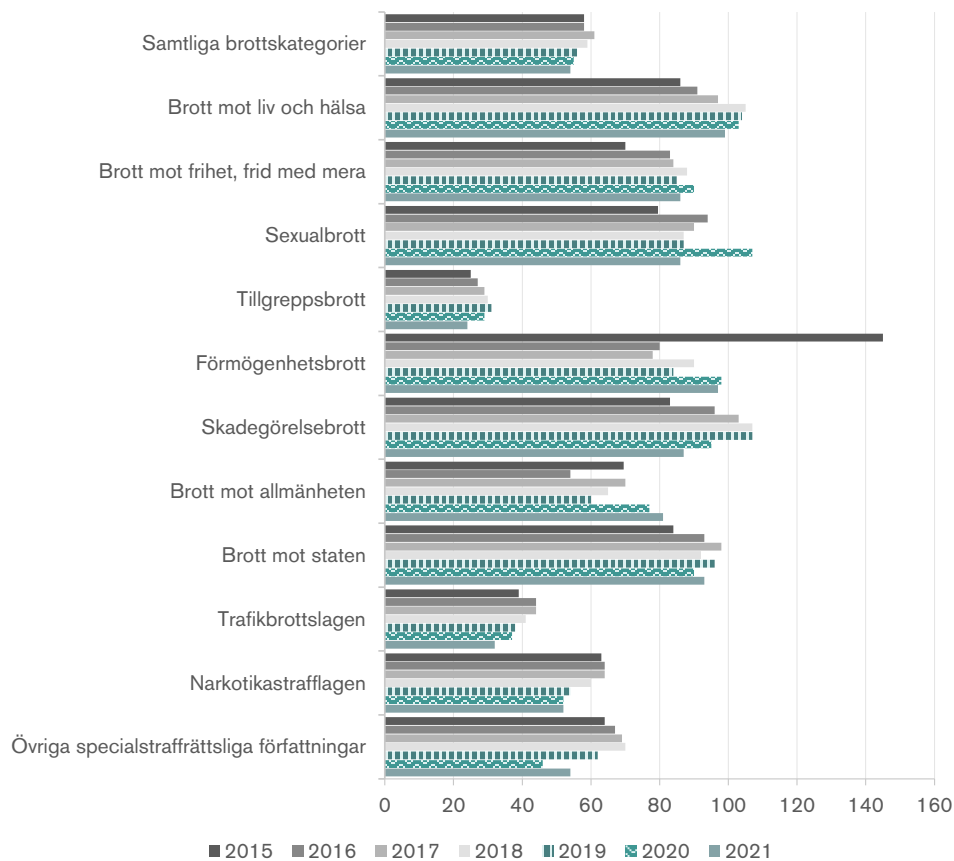
Figur 9. Tid i dagar från inledd förundersökning till slutredovisning för registrerade brottsmisstankar 2021, första till tredje kvartil per brottskategori.

Genomströmningstiden varierade för olika brottskategorier. Den var kortast för trafikbrott och tillgreppsbrott och längst för brott mot liv och hälsa, förmögenhetsbrott och brott mot staten.

Figur 10 nedan visar att mediantiden fram till slutredovisning har minskat för fjärde året i rad från toppnoteringen 61 dagar 2017. Utvecklingen varierade mellan brottskategorier. 2021 minskade mediantiderna mest för sexualbrott (minskade 21 dagar). Störst ökning fanns samtidigt för brott mot övriga specialstraffrättsliga författningar (ökade 8 dagar).

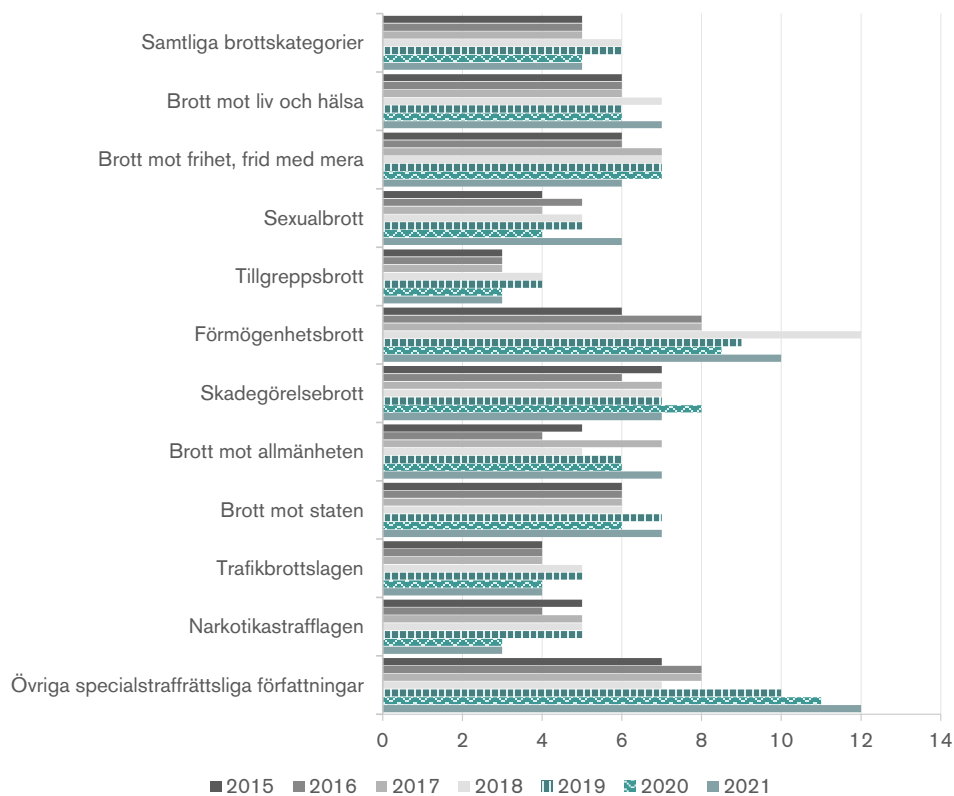
Figur 10. Mediantid i dagar från inledd förundersökning till slutredovisning för registrerade brottsmisstankar 2015–2021 per brottskategori.

Mönstret var ungefär detsamma som för den totala genomströmningstiden från registrering till beslut i åtalsfrågan, bortsett från att tiderna var något kortare. Det beror på att tiden från slutredovisning till åtalsbeslut, som inte var med här, ofta bara var några dagar (se Figur 11 nedan).

Tiden från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan var kort. Efter att utredning av brottsmisstanken har avslutats och slutredovisning skett är tiden fram till åklagarens beslut om åtal förhållandevis kort. Mediantiden 2021 från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan var 5 dagar, precis som året innan. Tiden varierade mellan olika brottskategorier, se Figur 11. Längst var tiden för brott mot övriga specialstraffrättsliga författningar, 12 dagar. Kortast var tiden för narkotikabrott och tillgreppsbrott, 3 dagar. Förmögenhetsbrott var den brottskategori som varierade mest över tid med mellan 6 och 12 dagar.

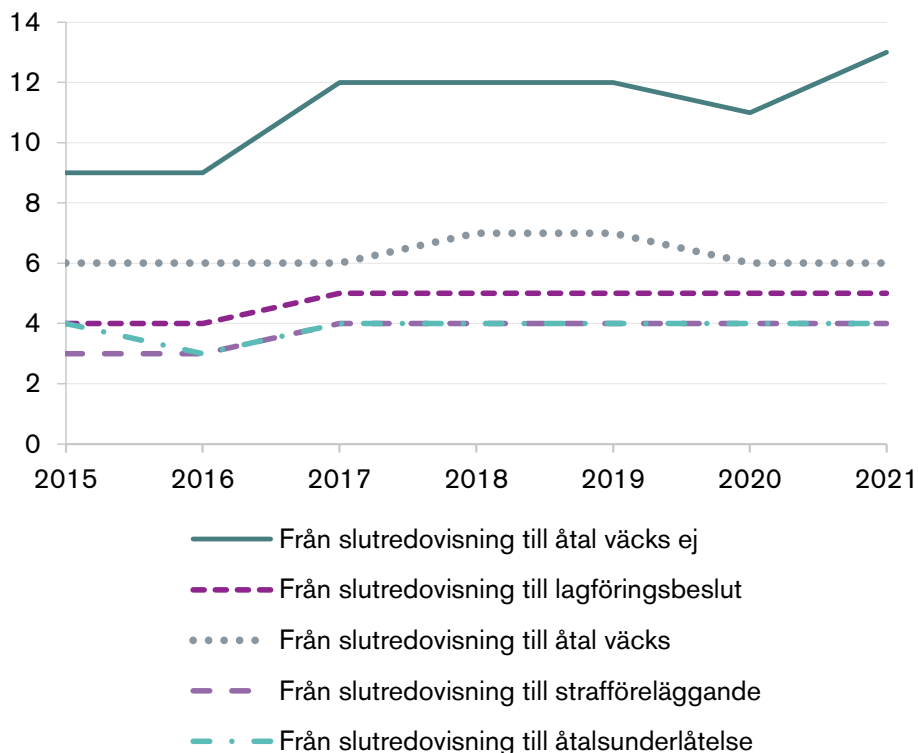
Figur 11. Mediantid i dagar från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan för registrerade brottsmisstankar 2015–2021 per brottskategori.

Beslut att inte väcka åtal tog längst tid

Hur lång tid det tog att fatta beslut i åtalsfrågan berodde på vilken typ av beslut som fattades, se Figur 12. Det gick snabbast att utfärda strafföreläggande och att meddela åtalsunderlåtelse (4 dagar), medan beslut om att väcka åtal (6 dagar) och beslut om att ej väcka åtal (13 dagar) tog längre tid.

Figur 12. Mediantid i dagar från slutredovisning till de olika typerna av beslut i åtalsfrågan för registrerade brottsmisstankar 2015–2021.

Brottsmisstankar som leder till åtal handlar i allmänhet om grövre brott och är mer komplicerade än de brottsmisstankar som leder till strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. När brottsmisstankar slutredovisas är utgångspunkten att de ska leda till ett beslut om lagföring. Åklagarna ställs inför svåra avvägningar i de fall där de väljer att inte gå till åtal med en slutredovisad brottsmisstanke, vilket kan förklara den längre tiden fram till besluten om att inte väcka åtal.

År 2021 ledde 92 procent av de slutredovisade brottsmisstankarna till ett lagföringsbeslut, medan 8 procent ledde till beslutet att inte väcka åtal.

Sammanfattade genomströmningstider per brottskategori

Genomströmningstider per brottskategori sammanfattas i Tabell 1 på nästa sida.

Tabell 1. Genomströmningstider i brottmålsprocessen för registrerade brottsmisstankar 2021, mediantid i dagar (kvartilavstånd inom parentes).

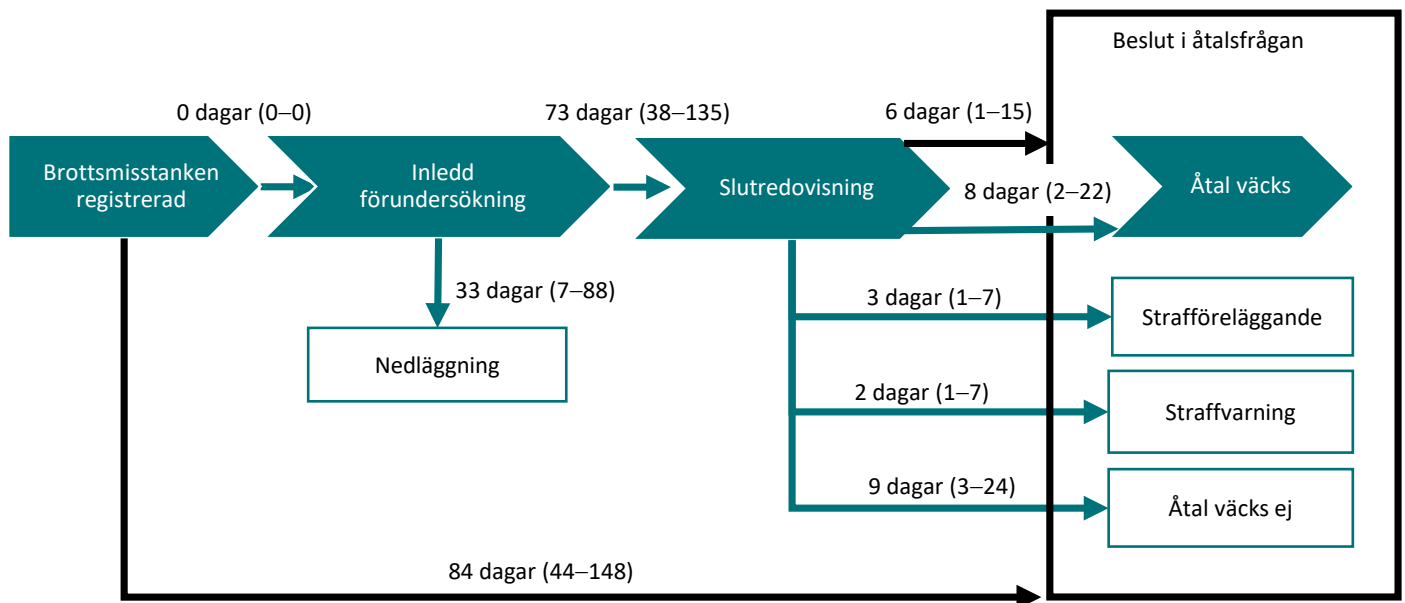
Brottskategori	Från registrering till beslut i åtalsfrågan	Från registrering till inledd förundersökning	Från inledd förundersökning till nedläggning	Från inledd förundersökning till slutredovisning	Från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan	Från slutredovisning till åtal väcks	Från slutredovisning till strafföreläggande	Från slutredovisning till åtalsunderlåtelse	Från slutredovisning till åtal väcks ej
Samtliga brottskategorier	64 (26–141)	0 (0–0)	29 (4–100)	54 (20–132)	5 (1–18)	4 (1–11)	4 (1–12)	13 (3–36)	6 (1–23)
Brott mot liv och hälsa	111 (49–188)	0 (0–0)	37 (9–98)	99 (42–181)	7 (1–22)	13 (1–27)	9 (2,5–28)	11 (3–32)	6 (1–21)
Brott mot frihet, frid med mera	100 (39–182)	0 (0–0)	36 (7–104)	86 (33–173)	6 (1–23)	8 (4–26)	4 (0–18)	7 (1–28)	6 (1–23)
Sexualbrott	84 (36–168)	0 (0–0)	66 (19–138)	86 (31–184)	6 (2–18)	6 (2–22)	8,5 (3,5–23,5)	12 (4–32)	5 (2–17)
Tillgreppsbrott	29 (9–91)	0 (0–0)	24 (3–88)	24 (4–84)	3 (1–11)	3 (1–9)	3 (1–8)	7 (2–24)	4 (1–17)
Förmögenhetsbrott	115 (44–197)	0 (0–0)	30 (2–110)	97 (40–177)	10 (2–38)	24 (7–82)	7 (2–27)	18,5 (5–51)	7 (2–35)
Skadegörelsebrott	104 (49–174)	0 (0–0)	34 (5–105)	87 (38–161)	7 (2–25)	7 (3–25)	6 (1–15)	11 (3–30)	7 (2–26)
Brott mot allmänheten	89 (34–183)	0 (0–0)	35 (4–118)	81 (28–162,5)	7 (2–22)	3 (0–13)	3 (1–9)	14 (5,5–31)	7 (2–23)
Brott mot staten	105 (50–183)	0 (0–0)	49 (10–127)	93 (40–170)	7 (2–23)	8 (2–20)	7 (1–29)	13 (3–33)	7 (2–22)
Narkotikastrafflagen	40 (14–95)	0 (0–0)	17 (6–59)	32 (7–86)	4 (1–11)	3 (1–7)	5 (1–18)	6 (2–18)	5 (1–19)
Trafikbrottslagen	59 (31–122)	0 (0–0)	10 (1–50)	52 (27–115)	3 (1–11)	3 (1–8)	3 (1–12)	6 (2–20)	5 (1–20)
Övriga specialstraffrättsliga författningar	73 (27–154)	0 (0–0)	58 (8–165)	54 (14–149)	12 (3–34)	9 (2–30)	5 (1–20)	21 (6–55)	12 (3–34)

Brottsmisstankar mot ungdomar

Enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) ska en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år, och som gäller brott på vilket fängelse kan följa, bedrivas med särskild skyndsamhet. Därför är det viktigt att följa upp genomströmningstider för ungdomar. Även här rör resultaten endast de brottsmisstankar som uppnått graden skälig misstänkt eller högre.

För brottsmisstankar mot unga 2021 var genomströmningstiden från registrering av brottsmisstanken till beslut i åtalsfrågan i median 84 dagar, se Figur 13.

Figur 13. Genomströmningstider i medianantal dagar för registrerade skäliga brottsmisstankar mot ungdomar 2021.

Genomströmningstiden under förundersökningen fram till slutredovisning var 73 dagar i median för brottsmisstankar mot ungdomar. Utredningar om ungdomar innehåller en del tidskrävande moment som inte ingår när utredningen gäller en vuxen. Till exempel måste socialtjänsten alltid inkomma med ett yttrande innan en ungdomsutredning kan slutredovisas. Genomströmningstiden för ungdomar var kortare i de fall där förundersökningen lades ned, 33 dagar.

Det fanns en stor variation i mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan för olika brottskategorier, se Figur 15. Genomströmningstiden

för ungdomar var längst för förmögenhetsbrott (141 dagar i median), sexualbrott och brott mot liv och hälsa (136 dagar) och kortast för tillgreppsbrott (56 dagar).

De typer av brott som ungdomar misstänktes för skilde sig en del från de typer av brott som vuxna misstänktes för. Det hade betydelse för genomströmningstiderna för ungdomar respektive vuxna. Skadegörelsebrott, som relativt sett är vanligare bland ungdomar, har generellt längre genomströmningstider än brottsmisstankar inom brottskategorin övriga specialstraffrättsliga författningar, som var vanligare bland vuxna.

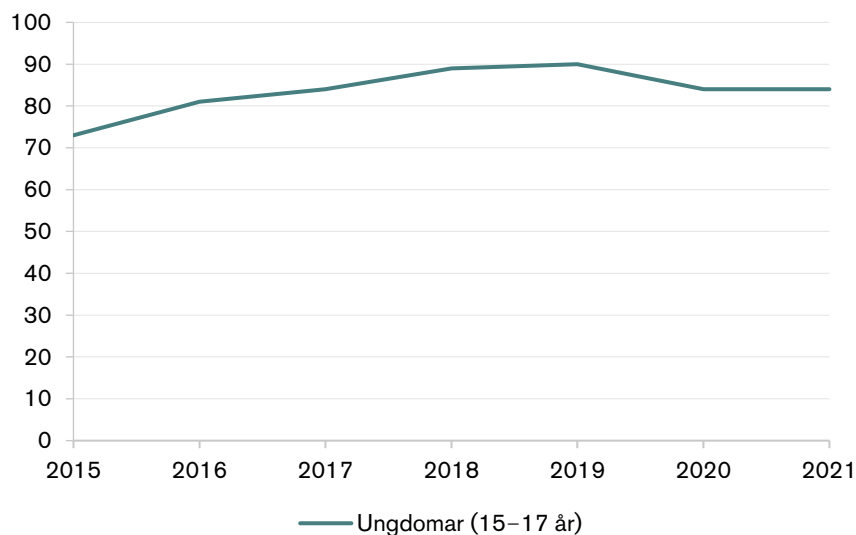
Figur 14. Total genomströmningstid i dagar från registrering till beslut i åtalsfrågan för brottsmisstankar mot ungdomar och vuxna 2021 per brottskategori.

Genomströmningstiderna för unga var lika långa 2021 som året innan

Mediantiden för ungdomar fram till beslut i åtalsfrågan ökade stadigt från 73 dagar 2015 till 90 dagar 2019. Under 2020 och 2021 bröts trenden och genomströmningstiden för ungdomar minskade till 84 dagar, se Figur 16.

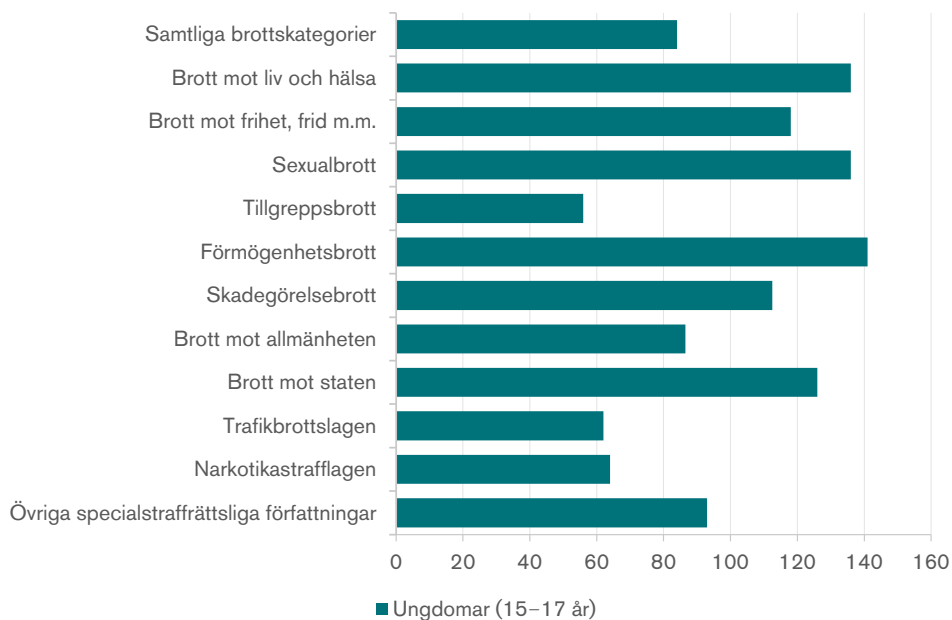
Figur 15. Mediantid i dagar från registrering till beslut i åtalsfrågan för registrerade brottsmisstankar rörande ungdomar 2015–2021.

Förundersökningen tog lång tid men tiden från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan var kort

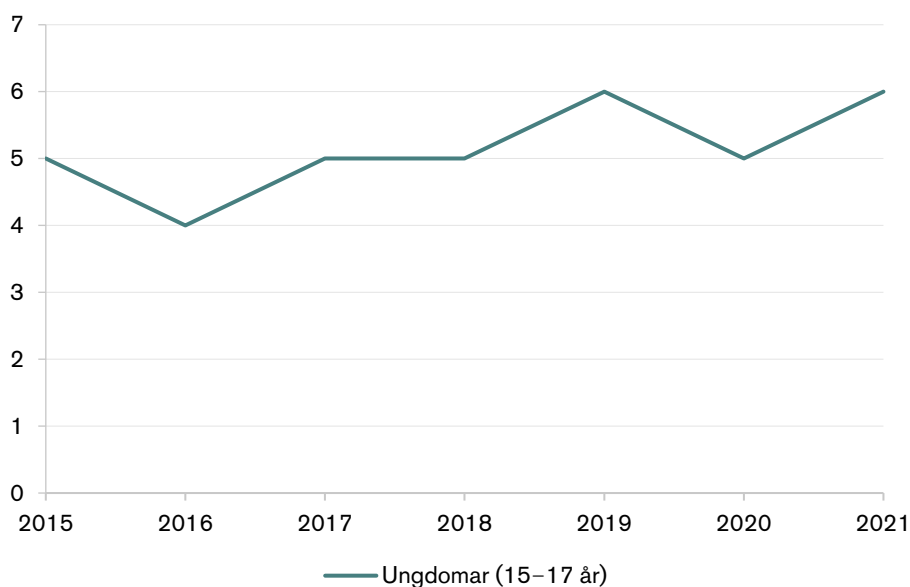
Förundersökningen utgjorde den större delen av genomströmningstiden fram till slutredovisning för ungdomar. I många brottskategorier var mediantiden fram till slutredovisning tre månader eller mer för ungdomar, för sexualbrott hela fem månader, se Figur 17.

Figur 16. Genomströmningstid i dagar från inledd förundersökning till slutredovisning för registrerade brottsmisstankar mot ungdomar 2021 per brottskategori.

Mediantiden från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan för brottsmisstankar rörande ungdomar var 6 dagar 2021, se Figur 18.

Figur 17. Mediantid i dagar från slutredovisning till beslut i åtalsfrågan för registrerade brottsmisstankar för ungdomar 2015–2021.

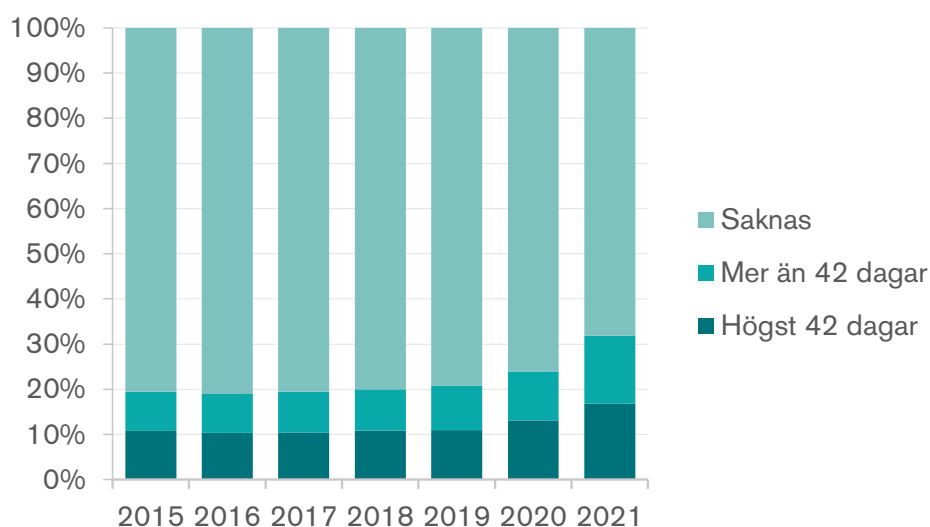
Svårt att följa upp lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

När en förundersökning har kommit så långt att någon är skäligen misstänkt för ett brott ska personen underrättas om misstanken i samband med förhör. Detta ska helst ske så snart brottsmisstanken har uppgraderats till skäligen misstänkt.

Enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) ska förundersökningen avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas senast inom 6 veckor (42 dagar) från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Tidsfristen som anges i lagen kan tyvärr inte följas upp i statistiken då uppgifter om datum för delgivning av brottsmisstanke i stor utsträckning saknades i grunddata som Brå fått från rättsväsendet.

Under 2021 saknade 68 procent av de skäligen brottsmisstankarna riktade mot ungdomar i underlaget till statistiken uppgift om datum för delgivning av brottsmisstanke, se Figur 19.

Figur 18. Tid från delgivning av brottsmisstanke till beslut i åtalsfrågan för brottsmisstankar riktade mot ungdomar (15–17 år) 2015–2021.

För 32 procent av de skäligen brottsmisstankarna riktade mot ungdomar fanns uppgifter om datum för delgivning av brottsmisstanke. För lite mindre än hälften av dessa överskreds den tid som lagen föreskriver till att beslut fattats i åtalsfrågan.

Under åren 2015–2020 var andelen som saknade uppgift om datum för delgivning av brottsmisstanke ännu högre, 76–81 procent.

Eftersom uppgift om datum för delgivning av brottsmisstanke i de allra flesta fallen saknas, går det inte att säga något om hur stor andel av alla brottsmisstankar riktade mot ungdomar som får beslut i åtalsfrågan inom den tidsfrist som lagen anger. Det går inte heller att på ett meningsfullt sätt undersöka hur registreringsdatum och delgivningsdatum skiljer sig åt. Resultaten i rapporten, och hur genomströmningstiderna förhåller sig till tidsfristen om sex veckor, måste tolkas med det i åtanke.

Kvaliteten i data hos utredande myndigheter behöver höjas om ambitionen att följa upp lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska kunna uppfyllas.

Begrepp och definitioner

Beslut: Ett statusförändrande verksamhetsbeslut, till exempel beslut om att inleda förundersökning eller att väcka åtal.

Beslut i åtalsfrågan: Åklagare ska efter slutredovisning ta ett beslut i åtalsfrågan. Det innebär att åklagaren beslutar om att antingen väcka åtal, utfärda strafföreläggande, meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning, eller besluta om att ej väcka åtal.

Brottmålsprocessen: Övergripande benämning i statistiken för hela den process som omfattar handläggningen av brott och brottsmisstankar, från registrering till åtal, det fortsatta brottmålsförfarandet i domstol och slutligen verkställande av påföljd. Brottmålsprocessen består av fyra delprocesser: utredande, lagförande, dömande och verkställande.

Brottsmisstanke: En koppling mellan ett brott och en misstänkt person. Ett brott kan ha flera misstänkta personer knutna till sig, och en misstänkt person kan ha flera brottsmisstankar riktade mot sig, det vill säga vara misstänkt för flera brott.

Förundersökning: Polisens och åklagarens utredning av ett anmält brott.

Förundersökningsbegränsning: När beslut har fattats om att en förundersökning ska läggas ner, eller inte ska inledas, om ett brott. Orsaken är oftast att en person är misstänkt för flera brott, och polis eller åklagare bedömer att en fortsatt utredning av det aktuella brottet inte skulle få någon eller endast liten betydelse för en eventuell påföljd. Syftet är att skapa förutsättningar för att kunna använda tillgängliga utredningsresurser på ett för samhället så effektivt sätt som möjligt.

Kvartilavstånd: Avståndet mellan den första och den tredje kvartilen, vilket kan ge en uppfattning om hur stor spridning datamaterialet har.

Kvartiler: Mätpunkter som kompletterar medianen och ger en uppfattning om spridningen av observationerna i datamaterialet. Kvartilerna delar upp ett sorterat datamaterial i fyra lika stora delar, som var och en har 25 procent av observationerna. Den första kvartilen är samma observation som den 25:e percentilen, den andra kvartilen är samma observation som den 50:e percentilen (medianen) och den tredje kvartilen är samma observation som den 75:e percentilen.

Lagföringsbeslut: I statistiken över brottmålsprocessen, handlagda brott, misstänkta personer och handlagda brottsmisstankar innebär lagföringsbeslut att åklagaren beslutar om att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning.

Median: Ett statistiskt mått som ofta används när mätvärdenas fördelning inte är symmetrisk eller innehåller extrema observationer. Medianen motsvaras av den observation som delar ett sorterat datamaterial i två lika stora delar. Hälften av observationerna är lägre och hälften är högre än medianen. Medianen är samma observation som den 50:e percentilen eller den andra kvartilen.

Misstankegrad: En gradering av hur stark misstanken mot den misstänkta personen är. Misstankegraden avgör vilka tvångsmedel (gripande, kroppsvisitering, husrannsakan med mera) rättsväsendet får använda mot den misstänkta personen.

- *Kan misstänkas* är den lägsta misstankegrad som kan riktas mot en person. Då är kraven på bevisningens styrka låga och bevisningen behöver inte peka mot en bestämd person.
- *Skäligen misstänkt* innebär att det finns konkreta omständigheter som med viss styrka talar för att personen har begått den gärning som misstanken avser. En person som är skäligen misstänkt måste underrättas om detta.
- *På sannolika skäl misstänkt.* Den högre graden av misstanke. Det är i allmänhet en förutsättning för att personen ska kunna häktas.

Nedläggning: Ett brott eller en brottsmisstanke läggs ned genom att polis eller åklagare fattar ett nedläggningsbeslut efter att en förundersökning har inletts. Ett skäl till att lägga ned en förundersökning kan vara *förundersökningsbegränsning*.

Registrering av brott: Brott registreras i Polismyndighetens eller Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem. Ett nyregistrerat brott innebär ett brott som registreras för första gången i ärendehanteringssystemen under redovisningsåret. Registrerade brott är synonymt med anmälda brott.

Registrering av brottsmisstankar: Brottsmisstankar registreras i Polismyndighetens eller Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem. Det gäller även brottsmisstankar som hanteras av andra utredande myndigheter (exempelvis Ekobrottsmyndigheten). En brottsmisstanke kan registreras vid olika tidpunkter i brottmålsprocessen. Ibland finns en brottsmisstanke redan när ett brott registreras. Ibland registreras en brottsmisstanke först senare

som ett resultat av utredningsarbetet. En nyregistrerad brottsmisstanke är en brottsmisstanke som registreras för första gången under redovisningsåret.

Slutredovisning: När en förundersökning har sammanställts i ett förundersökningsprotokoll och slutredovisats till en åklagare som fattar beslut i åtalsfrågan.

Straffvarning: Om någon har begått ett brott innan han eller hon har fyllt arton år, får åklagaren besluta att underlåta åtal genom straffvarning, enligt 17 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Straffvarning får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den unge:

- vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453).
- vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
- annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd

Straffvarning får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande. Se även *Åtalsunderlåtelse*.

Strafföreläggande: Strafföreläggande utfärdas av åklagare, för brott där böter ingår i straffskalan. Det utfärdas oftast i form av böter, men kan från och med 1997 även utfärdas i form av villkorlig dom, enskilt eller i kombination med böter. Om det finns förutsättningar för det, bör åklagaren utfärda strafföreläggande i stället för att väcka åtal (strafföreläggandekungörelse 1970:60). För att ett strafföreläggande ska vinna laga kraft måste den misstänkte erkänna brottet och godkänna straffet. I de flesta av Brås statistikprodukter redovisas utfärdade strafförelägganden. I Statistiken över personer lagförda för brott redovisas däremot strafförelägganden som efter utfärdande även har godtagits av en gärningsperson.

Åtal: Åklagaren beslutar att åtal ska väckas, det vill säga att gärningen ska prövas i domstol.

Åtalsunderlåtelse: Åklagaren beslutar att inte väcka åtal, trots att det råder klarhet i skuldfrågan och den misstänkte normalt sett har erkänt sig skyldig till brottet. Anledningen är ofta att brottet är lindrigt och att personen i stället åtalas för ett annat, grövre brott. Sedan den 1 juni 2015 benämns åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare *straffvarning*. (Se *Straffvarning*).

Åtalsunderlåtelse kan utfärdas under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts såsom

- att det kan antas att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter
- det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse
- den misstänkte begått ett annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det föreliggande brottet
- om psykiatrisk vård eller insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kommer till stånd
- eller det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och att det med hänsyn till omständigheterna inte heller krävs av andra skäl att åtal väcks.

Åtalsunderlåtelse regleras i 20 kap. 7 § RB.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386/Tegnérgatan 23, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, info@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1109